

DEMOKRACIJA

Uredništvo: Trst, ulica Machiavelli 22-II. - tel. 62-75
Uprava: Trst, ulica S. Anastasio 1-c - tel. 30-39 -
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzetta 18 -
CENA: posamezna številka L 20. — Naročnina:
mesečno L 85, letno L 1.020. — Za inozemstvo:
mesečno L 150, letno L 1.800. — Poštni čekovni
računi: Trst št. 11-7223, Gorica št. 9-18127

Leto IV. - Štev. 43

Trst - Gorica 27. oktobra 1950

Izhaja vsak petek

Slovensko strokovno šolstvo

(Misli ob peti obletnici OZN)

Prav te dni je bil pripeljan v Berlin iz daljnih Zedinjenih ameriških držav zvon svobode, ki je na peto obletnico ustanovitve Organizacije združenih narodov začel oznanjati vsem Nemcem in vsemu zaslužnemu svetu blagovest svobode in človeškega dostojanstva.

»Bodi svoboden in deležen človeškega dostojanstva«, to je vodilna misel, ki jo danes oznanja svobodni svet demokratije zaslužnemu svetu totalitarizma.

Ne sklicujemo se zaman na politično priznavanje svobode in na globoko besedo o svobodi in človeškem dostojanstvu, ki so zvonko vklesane v njegovo simbolično žitino!

Predsednik Truman je istočasno na svečanem zasedanju glavne skupščine Organizacije združenih narodov ob peti obletnici njene ustanovitve dal novega in močnega poudarka trdi demokratični borbi za uveljavljanje človeških pravic, etičnemu temelju sodobnega demokratičnega izživljanja.

In ni brez pomena, če se danes tržaški Slovenci zopet spominjamo globokega pomena vesoljne izjave o človeških pravicah, osnovnemu zakonu Organizacije združenih narodov, ki začasno upravlja Svobodno tržaško ozemlje po Zavezniki vojaški upravi.

Lahko bi celo obujali spomin na gospodarske ukrepe Organizacije združenih narodov in korist gospodarsko manj razvitim in zaostlim deželam in skrb njene prosvetne, znanstvene in izobraževalne ustanove UNESCO za prosvetno zamenjane pokrajine ob amaoconskem porečju.

Vse, kar smo doslej navedli, naj nam služi le za boljše razumevanje naših tržaških prilik.

Danes se bomo pobavili s posebnim poglavjem našega šolskega življenja, s slovenskim strokovnim šolstvom, ki je v našestnejski zvezi z gospodarskim in prosvetnim napredkom našega ljudstva.

Od vsega začetka smo našli tržaški Slovenci pri italijanskih upraviteljih skupnega šolstva na Tržaškem na popolno nerazumevanje, ko smo z njimi razpravljali o potrebi našega preprostega slovenskega ljudstva po strokovnem šolanju. Zaman smo se sklicevali in se še danes sklicujemo na določbe zakona o strokovnem šolstvu.

Državna uprava je dolžna ustanovljati strokovne šole industrijskega, trgovskega, kmetijskega in ribiškega značaja za vsa šoloobvezna mladina, ki ne zahaja v srednje šole;

v izjemnih primerih se morejo ustanovljati namesto triletnih strokovnih šol dvoletni ali celo enoletni strokovni tečajji;

na strokovnem šolskem zavodu morejo istočasno delovati vsi štirje strokovni šolski odseki; itd.

Solska oblast ne izpolnjuje zakonskih določb o strokovnem šolstvu glede slovenske kmečke in delavske mladine, ker je le na pritisk in z nevoljo ustanovila le dve strokovni šoli (trgovsko in industrijsko) v mestu, na podeželju pa nekaj strokovnih, večinoma trgovskih tečajev, ki ne odgovarjajo krajevnim prilikam in potrebam našega ljudstva.

Kar bi moralo biti le izjema, je postalo pravilo! Na našem podeželju nimamo niti ene popolne strokovne šole. Ustanovili so samo izjemne dvoletne tečaje, tu pa tam, na primer v Nabrežini in na Opčinah dvoletni tečaj za lani oziroma letos milostno dodanim tretjim razredom... Sami si pa ustanovljajo kjer koli popolne strokovne šole, točno po zakonitih predpisih. Ali ni to diskriminacija? Popolne strokovne šole ustanovljajo ne da bi istočasno slovenski strokovni tečaj, ki je že nekaj let prej deloval na istem zavodu, po zakonitem predpisu dvignili v vrsto popolne strokovne šole. Odirajo celo tretji sestavni razred za enega samega dijakca, medtem ko so nam lani, ne da bi se kdo za nas potegnil, ukiniteli dvaindvajset razredov, ker je vanje zahajalo manj kot dvajset, ponekod pa manj kot deset učencev. Kako trpka je za nas ta diskriminacijska primerjava... Vendar v svojem privočenem čutu po demokratični pravici priznavamo, da ima tudi oni edini dijak tretjega razreda italijanske strokovne šole na Opčinah polno pravico do izobrazbe, ki si jo je izbral za svoj življenjski poklic. To je pravično in demokratično! Za nas pa je demokratične pravičnosti ni, ker prihaja za nas v poštev totalitarno diskriminacijsko merilo in jalovi iz-

Tržaška stvarnost

Od srede do srede

»Boljša je mršava poravnava kot debela pravda.« Ta narodni pregovor, ki je nastal pri naših kmetih, izpostavljenih grabeljšnosti italijanskih odvetnikov, bi se moral globoko vtisniti v um in spomin naših političnih in narodnih tlačiteljev.

Vprašanje Svobodnega tržaškega ozemlja postaja zopet pereče, kakor izhaja iz pisanja Alymera Vallanceja v londonskem časopisu »The New Statesman and Nations« od 14. oktobra. Vsa podoba je, da se oprijemlje misli, ločiti slovensko narodno ozemlje od italijanskega, da bi italijanskega dali Italiji, slovenskega pa priključili Jugoslaviji. Seveda pa ostaja neresena zagonetka, kako bi ti dve področji izgledali in kako bi tako presekan in ustrojeni mogli živeti. Do tega pa bi moralo priti, ako bi hoteli dosledno izvesti ločitev slovenskega narodnostnega področja od italijanskega. Ali bi to želeli Italijani? Saj prav oni tržaško vprašanje prikazujejo kot prvenstveno in izključno nacionalno vprašanje. Saj prav oni gospodarske razloge baje smatrajo za razloge nižje vrste v smislu evanجيلjskega izreka, da človek ne živi le od kruha... Italijanskim nacionalistom je še sama misel, da Trst ne bi pripadel Italiji, strašna in pozivljejo cel svet, da bi se usmilil njihove bede.

Zloraba oblasti

Ali vse tisto, kar pomeni tuje gospodstvo, žal mi vse bolj poznamo in občutimo kot oni. Narodnostna preganjanja, sistematično gaženje največjih svetinj od strani neizprosnega nasprotnika, vse to smo skozi dolgih trideset let doživljali mi; in vse smo doživljali s strani onih istih Italijanov, ki danes tako jadikujejo zaradi bede, ki jim jo je povzročila njihova lastna nepremišljenost. Ali prav zaradi tega, ker smo to že doživljali in ker nam pravna izigravanja mirovne pogodbe in neprestane prozorne denunciacije najavljajo novo izdajo nedavne bede, jemljemo v svojo zaščito njihove razloge in zahteve, da nas nikakor in pod nobenimi pogoji ne izroče tem našim neizposnim sovražnikom. Mi namreč v presoji položaja, ki bi nam utegnili tako nastati, nimamo nobenih dvomov. Ona Italija, ki se zunanemu svetu prikazuje kot vrelce človekoljubja in strpnosti, je za nas nič manjši izkoriščevalec od onih, po Daytonu tako živo prikazanih posrednikov, ki krvavo zaslužene delavske mezde brezvestno pretvarjajo v tri do petkratno navijanje cen. Kako pa naj izključimo nacionalno izrabljanje, ko je ekonomsko izrabljanje Italijanom prešlo že v meso in kri?

Desničarski totalitarizem

Zato se najodločneje zavarujemo in protivimo nameri, da se Italija kdaj povrne v te kraje. Kajti njen povratak bi pomenil klofuko v obraz najosnovnejšim načelom evropske vzajemnosti. In kako naj bi se ta vzajemnost vzdrževala v trenutku, ko bi se za hrbitom borcev proti levčarskemu totalitarizmu v njihovo škodo pripravil desničarski totalitarizem? Kako naj se od Slovencev zahteva, naj se

govor o pomanjkanju sredstev.

Nujna je potreba po ustanovitvi novih industrijskih in kmetijskih strokovnih šol. Glede industrijskih šol naletamo na popolnoma gluha ušesa, čeprav je splošno znano, da se je letos vpisalo na industrijsko strokovno šolo v Rojšanu kar sto dijakov več kot lani. Glede kmetijskih šol smo pa letos z muko dosegli ustanovitev enega samega tečaja v Skofljah z začasnim sedežem v Planjah, potem ko je propadla nakana, da bi namesto slovenske kmetijske strokovne šole v podeželskih Skofljah, ki jo je že lani predlagal Kmetijski urad Zavezniki vojaške uprave, ustanovili italijansko kmetijsko šolo v obmorskih industrijskih Miljah...

Vztrajanje na izključno trgovskem tipu strokovne šole, češ, da zanj niso potrebne delavnice, zaradi česar je cenejši, pomeni samovoljno posegati v osebo človekovo svobodo po izbiranju poklica in namerno izigravanje zakona o strokovnih šolah, ki jasno govori o možnosti istočasnega delovanja industrijskega, trgovskega, kmetijskega in ribiškega odseka na enem samem strokovnem zavodu.

priljučijo narodom in družabnemu redu Srednje in Zahodne Evrope, ko bi se njihove duše in telesa hotelo vreči kot plen v nenasitno zrelo italijanske pohlepnosti? Tržaško področje ni lovišče in ni Tržačani ne brezpravna divjačina. A tisto, kar nam Italija pripravlja, izhaja jasno iz Cammaratinih razlag in utemeljevanj vrhovnosti Italije ob izvanjuno fašistične zakonodaje proti našemu dr. A. Špilgoju, ob raznih jezikovnih okrožnicah, ob zahtevi beneškega lista »Il Gazzettino«, da se izhajanje naših listov na Goriškem mora prepovedati... Te in take zamišljene ali izvršene pravne akrobacije, izpovedane pred časom, to njihovo bahanje z zgodovinskimi izmišljotinami je usmerjeno namreč k enemu samemu cilju: da bi ustvarili moralno zmedo; toda ta moralna zmeda je pa danes najbolj nevarna prav italijanskim koristim.

Resnica se namreč ne da prikrijevati dolgo. In moralni ugled vsakega naroda mora končno trpeti zaradi očitno nepoštenih dejanj njegovih predstavnikov. Kako naj bi se tudi dostojanstvo Italije v kulturnem in političnem svetu spravilo v sklad z nesramnimi napadi na naše šolstvo in s sistematičnim gaženjem našega gospodarskega obstanka? Nič čudnega torej, ako italijanski narod v mednarodnem življenju doživlja ne le očitke in poniževanja, temveč naravnost udarce! Zato je končno tudi nezbežno, da bodo sčasoma tudi zavezniki uvideli, kakšna so sredstva, ki se jih poslužujejo Italijani proti nam, in da se bo tudi pri njih začela buditi nemirna vest.

Ali je to manjšinska zaščita?

Pretekli četrtek 19. t. m. smo bili Slovenci v Gorici zopet preobujeni ob treh zjutraj od silnega poka bombe, ki nas je zopet spomnil, da živimo v Italiji, kjer nam vsako leto vsaj enkrat kličejo z bombom: »Pomni Slovenec, da si brezpravna in da so vse tvoje pravice, ki smo jih svečano priznali s podpisom mirovne pogodbe, in objubljeni izvesti v naši ustavi, nam Italijanom na poti. In ker ti jih ne moremo in ne smemo izbrisati s papirja, te ustrahujejo, kakor moramo in znamo, z namenom, da te pomizamo in izbrišemo s te zemlje, ki je sicer tudi tvoja!»

Nas Slovence v Gorici, in sploh povsod, kjer živimo, ti bombni atentati ne motijo več kot nekdanji, saj smo jih vajeni... Prizadeta trdka Koren jih je častno doživela že štiri od leta 1947 do danes! Nam Slovencev grede tako teroristične metode le v čast, ker pričajo pred vsem svetom, da smo tu preganjani! In ker nas ni strl fašizem v dvajsetletnem divjem in krvavem preganjanju, nas ne bodo strli niti njegovi zvesti nasledniki.

Fašistično početje je nekoč rodilo dober sad, ker je dvignilo ponos slovenske mladine in ga dvignilo v jasen in odločen odpor proti nasilniku. Če današnji režim dovoljuje, da se nasilno preganjanje Slovencev v Italiji nadaljuje, se mora tudi zavediti, da s časom utegne postati mera polna. In tedaj bo zaman skušal prikazovati svetovni javnosti, da smo mi Slovenci sami pamtarji in nezadovoljniji, ker je prav v soboto zvečer radio iz Londona poročal o političnem bombnem atentatu proti Slovencev v Gorici.

Pa naj nam policijska in politična pa tudi upravna oblastva ne ponavljajo, da ne poznamo in ne moremo izslediti krivcev-teroristov. Prav zaradi tega trojico nekateri krogi v Gorici vest, da pada samo na Slovence same, zaradi ne vemo katerih možnih vzrokov maščevanja in medsebojnega izigravanja. In nekateri italijanski listi, zvesti služabniki vsake gonje proti Slovencev, trojijo v isti naučni rog: da, da, Slovenci sami so si postavili bombo! Tako »Gazzettino« in tako »Giornale di Trieste«.

»Messaggero Veneto« pa je to pot ubral drugo pot: atentat je političnega značaja, ker ga vidimo v luči borbe med italijansko večino in slovensko manjšino v Gorici. Povod za atentat pa naj bi bilo napeto obravnavanje medsebojnih do nosajev. »Messaggero Veneto« sicer pravi, da atentat kot tak ne more doprinesiti ničesar k pomirjenju duhov za spravo dveh narodnosti, ki tu živita. In izgleda, da ga torej obsoja. Toda »Messaggero Veneto« pozablja, da gre za sluzga za te atentate tudi njemu samemu, saj nas Slovence v Italiji prav on stalno obmetava z največjimi žalitvami našega narodnega ponosa in naše narodne časti. Sedaj, ko ima priliko videti sadove svojega zastrupljanja javnosti, podpihovanja razgretih glav zločincev in nesramnega motenja mirnega zbiljanja in sožitja med Slovenci in Italijani, sedaj se ta list hvalavsko umika in skriva za izjavami, kot smo jih zgoraj navedli.

Na Zahodu se toliko govori o človeških pravicah, o prepovedi kulturnega iztrebljevanja narodnostnih manjšin. Ali moremo verjeti, ali Italijani morejo verjeti, da bi te človeške, te manjšinske pravice ne veljale, kadar gre za Slovence in Slovence? Ali morejo zavezniki, naša zaupna zasedbena oblastva dopustiti, da bi se tukaj kaj takega sploh moglo zamisliti? Ali naj ravno mi bomo izjema? Ali naj bi taka izjema bila tako važna za blaginjo Italije, za stvar Evrope in človeštva?

Komu služi Trst?

Za Italijo je Trst kot pristanišče odveč. Trst niti pet odstotkov ne služi italijanskemu ozemlju. Vsak izdelek Italije za Trst je stran vržen denar. K temu dodajmo, da je Trst v italijanskih rokah izpostavljen trajnemu in nevarnemu pritisku s strani neposrednega zaledja, ki očitno teži k morju, ki pa je odrezano od prirodnega izhoda na morje. To pa ne pomeni le obrambnih stroškov za ohranitev tuje tvorbe, ampak tudi potrebo po neki samo po sebi nesimpatični, v izvestnih trenutkih pa celo mučni mednarodni politiki, in končno žrtvovanje resnih italijanskih koristi za nerensost izumetničene jadranske politične zamisli.

Za Evropo, posebno pa za ta občutljivi del Srednje Evrope, ki se razprostira okrog podonavske kotline, bi Italija v Trstu pomenila največjo nesrečo: Z izgubo Trsta odkrnjeno Podonavje bi postalo neposobno za tako njegovo reorganizacijo, ki je neobhodna za rav-

novesje na naši celini. S tem bi pa postala nemogoča vzpostavitev prirodnega reda v tem delu Evrope, ki je s svojo neurejenostjo že v preteklosti dal povoda za začetek in izbruh prve in druge svetovne vojne. In slednjič, ali bi bilo prav, da se ona Avstrija, ki je s težkimi milijardami izgradila tržaško pristanišče, iz njega izrine zaradi muhavosti njenih nevažnih varovancev?

Dalje vprašanje pa je, ali more biti iztrebitev mirnega in delovnega prebivalstva, ki nikdar ni hlepelo po tuji imovini in ki je brez lasne krivde pretrpelo že toliko krivic, morda koristna za človeštvo? Ali nista njegova mnogo stoletij trajajoča podrejenost in njegova prav tolikšna žilava odpornost najzgovornejši dokaz za upravičenost Slovencev do obstanka na teh njihovih ogroženih tleh, pravica, ki se jim brez nevarnih posledic ne more odrekati?

Zaman se Italijani branijo skupnega življenja in sožitja s Slovenci na Svobodnem tržaškem ozemlju. Ta skupnost traja že preko tisoč let in je prekinjena samo po epizodi italijanske vladavine. Slovenci so bili v tržaški mestni zbornici enakopravni svētiki že polnih 700 let. Omenjajo se slovenske prisegelje dožu Henriku Dandolu že 26. oktobra 1202, ko Benečan brez njih ni hotel priznati veljavnosti pogodbe s Trstom. Omenjajo se kot pripadniki občinskega sveta, v katerem so bili Blagošiči in Vrzingojevi preko sto let ter je njihova funkcija prehajala z očeta na sinove in vnuke. Izmišljotina o tržični (Dalje na drugi strani)

Posledica narodnostne mrznje

Sam policijski poveljnik je pri tej priliki ukazal podrejenim, naj izpraznijo sejno dvorano, toda župan je izvedbo tega ukaza preprečil. Seveda, saj so zvesti varstvarji na gradu poučevali občinstvo: »Kričite glasno! Kdo je dal ta nalog vratarjem?«

Kako ravna ta izvršni odbor goriškega županstva, ko gre za pravice Slovencev, tudi posameznikov, je itak že znano, saj smo že večkrat o tem pisali! Vsekakor smatramo, da je ta izvršni odbor sedaj prepričan, da bi bilo bolje krivce atentata prijeti, ker postaja preganjanje Slovencev že preveč očitno in nevarno.

Poleg tega pa se po Gorici, zlasti v italijanskih krogih, očitno ponavljajo ime nekoga, ki je poznan kot prvi krivec lanskega in letošnjega atentata. In vendar ga policija ne pozna... Čudno! Zgodi se, da če gre kak Slovenec po ulici ponoči domov nekoliko vesel zaradi kozarce vina, ga takoj primejo in predajo sodišču kot pijanca, ki moti javni red in mir. Atentatorjev, ki prihajajo in odhajajo na koleseh in celo z avtomobilom, pa ne vidijo in jih ne morejo niti shtakniti... Zares čudno!

Nikoli ne bomo nehali ponavljati zahtevo, naj izda vlada Slovencev v Italiji, kakor je že storila za Francoze in Nemce, učinkovite zaščitne zakone, kakor jih določata člen 15 mirovne pogodbe in člen 6 ustave. Zaman je misliti in upati, da bodo bombni atentati Slovencev ukrotili. Najmanj pa še sedaj, ko je prišel skrajni čas, da rimska vlada nudi našim v dolini Nadiže in Tera vse možnosti za užitvanje jezikovnih pravic, ki jim jih že nad osemdeset let zanika.

Od oblasti zahtevamo, da nas ščitijo kot enakopravne državljane in da nam ne nudijo samih obljub, ki smo jih po pravici in odkrito povedano že naveličani.

18. OKTOBER: Sprejet je sklep o razširitvi oblasti glavne skupščine OZN. — Francija je določila ogromne vsote za oboroževanje in vojno v Indokini. — Kitajci zopet protestirajo zaradi zatirane ameriškega bombardiranja njihovega ozemlja. — Ameriški visoki komisar za Avstrijo W. G. Donnelly je obiskal Trst. — Pri zadnjih volitvah v Braziliji je zmagal dose-danji predsednik Vargas. — Angleška vlada je dobila v spodnji zbornici 12 glasov večine. — V Avstraliji so na dnevnem redu stavke in delavski protesti. — Nemški industriji so se izjavili proti Schumanovemu gospodarskemu načrtu.

19. OKTOBER: Glavna skupščina OZN je sprejela resolucijo o ukrepih kolektivne varnosti; Jugoslavija je v komisiji za kolektivne ukrepe. — V severnokorejski prestolnici Pjongjangu so v teku hudi boji. — Avstralski senat je odobril zakon o razpustu komunistične stranke. — Angleški zakladnik minister Cripps je odstopil; na njegovo mesto je prišel Gaitskell. — V francoskem parlamentu je v teku ostra kritika vladne politike v Indokini. — Ameriški zunanji minister Acheson se je poldrugo uro razgovarjal z jugoslovanskim zunanjim ministrom Kardeljem.

20. OKTOBER: SZ je pristala na začetek razgovorov za sklenitev mirovne pogodbe z Japonsko. — V Pragi je v teku sestanek zunanjih ministrov sovjetskega bloka. — Ameriški padalci so z uspeho akcijo prerezali umik korejskim komunistom proti Mandžuriji. — V Beograd so prišli odposlanci ameriške demokratične stranke Fisher, Battle in Chatham.

21. OKTOBER: Soglasna želja glavne skupščine OZN je, da pride v kratkem do sestanka petih Velikih, ki naj bi reševali vse svetovne neprilike. — Verjetno bo tudi Vzhodna Nemčija sprejeta v Kominform. — Na Koreji nadaljujeje Američani z uspešnimi padalskimi akcijami. Italijanski atomski znanstvenik Pontecorvo je izginil iz Anglije, kjer je deloval v atomskem središču Harwellu; baje je že v SZ. — ERP-ECA zastopnik v Italiji Dayton napada italijanske industrije za pomanjkljivo gospodarski razvoj Italije.

22. OKTOBER: Na Koreji se čete OZN bližajo mandžurski meji; komunisti ne nudijo nobenega organiziranega odpora. — Sled za izginulim italijanskim atomskim znanstvenikom Pontecorvom vodi na Finsko. — Italijanska vlada je povabila na uradni obisk nemškega kanclerja Adenauerja. — V avstrijskih komunističnih sindikatih je v teku čistka nezanesljivih.

23. OKTOBER: Na Koreji so čete OZN doslej zajele več kot 120 tisoč komunistov. — Na današnji slavnostni seji glavne skupščine OZN bo govoril tudi predsednik Truman. — Ob petletnici ustanovitve OZN je napisal maršal Tito v »Borbi«, da samo sodelovanje in enakopravnost med vsemi člani OZN lahko omogoči tej organizaciji, da izpolni svoje poslanstvo. — V Franciji so aretirali zaradi vo-hunstva poljskega konzula v Tuluzu. — V Pekingu bodo pogajanja med Tibetom in LR Kitajsko. — Francozi se v Indokini še vedno umikajo pred sovražnikovo premočjo.

24. OKTOBER: Truman je na slavnostni seji glavne skupščine OZN izjavil, da se bodo ZDA oboroževale, dokler ne bo postala splošna razorožitev stvarnost. — Francija pristane na nemško oborožitev le v okviru izvedene evropske federacije zamisli. — General Eisenhower se zavzema za oborožitev Nemčije. — Nemški socialdemokrati so proti oborožitvi svoje države v korist tujih sil. — Jugoslovanski odposlanec Simić je pri proslavi pete obletnice ustanovitve OZN izjavil, da je OZN močno orožje miru. — Čete OZN so le 55 km oddaljene od mandžurske meje. — Po nepotrjenih vesteh so kitajski komunisti vkorakali v Tibet.

Ponovne ameriške kritike italijanskega gospodarskega ustroja

Namen vseh evropskih gospodarskih načrtov je dvigniti proizvodnjo na tako stopnjo, da bo vsemu ljudstvu omogočena znatno višja življenjska raven, kot jo poznamo danes. V zadnjih dveh in pol letih se je posrečilo pognati evropsko industrijsko in poljedeljsko proizvodnjo v hitrejši tek in ponekod tudi zmanjšati proizvodne stroške, vendar povsod se niso zadovoljnili z doseženimi uspehi.

Od časa do časa se dvigne ta ali oni gospodariki človek in s prstom pokaže na nedostatke ter včasih na resne napake. Med temi možmi je najpogumnejši sedanji ameriški načelnik Urada za gospodarsko sodelovanje (ECA) v Rimu, Dayton. V zadnji številki »Demokracije« smo omenili, da je ta mož zelo odločno opozoril italijansko vlado na to, da napore za poživitev industrijske delavnosti še niso zadosti veliki in da bi bilo treba znatno povečati investicije v italijanskem gospodarstvu, saj bo le tako mogoče odpraviti brezposelnost in obenem doseči večjo produktivnost in proizvodnjo, ki naj pride v prid tudi evropskim obrambnim načrtom.

Pred nekaj dnevi je Dayton spet govoril. To pot pa ni naslovil poziva na vlado, temveč na italijanske zasebne podjetnike. Povedal

je to, kar so slišali sicer že večkrat doslej, vendar še nikdar na tako odločen način. Dejal je, da so preveč sebični, da nimajo razumevanja za skupnost, da tudi nimajo pravega razumevanja za sedanji kočljivi politični in socialni položaj v Evropi, da so jim pri srcu le hitri in veliki zasluži. Dejal je, da radi dosti in lepo govorijo, da stalno modrujejo o potrebi znižanja proizvodnih stroškov in o povečanju proizvodnje, o potrebi zvišanja življenjske ravni širokih plasti ljudstva, da pa nič ali le malo storiijo. Zgovorno je predočil nezaslišane razlike med proizvodnimi stroški in prodajnimi cenami navadnih življenjskih potrebščin ter navedel primer italijanske čevljarke industrije, ki izdeluje navedene čevlje za ceno 1000 lir, dočim prav isti čevlji stanejo potrošniku 4000 ali 5000 lir. Podobno je z tekstilno industrijo. Namignil je na neupravičenost velikega števila posredovalcev med proizvajalcem in potrošnikom, ki poganjajo cene v nepotrebnem višino in še na druge pomankljivosti sedanje industrijske in trgovske organizacije v Italiji.

Ob koncu svojega govora je Dayton čisto jasno povedal, kam utegne tako podjetniško ravnanje privedi. Dejal je: »Vi italijanski

gospodarstveniki imate dve možnosti. Ali se boste potrudili, da izkoristite vse izredne možnosti, ki vam jih nudi pridnost in sposobnost vašega naroda, ali pa boste nadaljevali s sedanjim pasivnim in brezbrzičnim zadržanjem ter tako samo olajšali delo Stalinovih pomočnikov.»

Kot vidimo, je American Dayton bolj od domačinov spoznal nevarnosti, ki pretijo italijanski in evropski skupnosti zaradi neodgovornega ravnanja privilegirane manjšine. Na žalost je težko videti, kako bi bilo mogoče spraviti italijanske zasebne podjetnike na bolj sopro pot brez uporabe drastičnih sredstev, ki pa se demokraciji kaj malo podajo. V 25 letih fašizma so italijanski industrijalci užili malo svobode. Režim jim je predpisoval, kaj smejo in kaj ne smejo ter zato ni posebno čudno, da danes svobodo grdo izrabljajo. Najbrž bo še nekaj vode preteklo, preden bo vlada našla primerna demokratska sredstva, ki naj prisilijo zasebno podjetništvo k samodisciplini in k bolj socialnemu zadržanju proti sovravljanom.

Ob koncu velja pripomniti, da do danes še nihče ni skušal zavrniti Daytonovih trditev z resnimi argumenti.

Vesti s Tržaškega

Uničiti SDZ je še vedno želja komunistov

Komunistom vseh sort, od najbolj jeguljastih babičevcev do najbolj robatih vidalijevcev, je Slovenska demokratska zveza od vsega začetka: »proketo orodje reakcije«, »imperalistična dekla«, »гнездо белков in kolaboracionistov«, »čudeti dobro vedo, da je bila SDZ ustanovljena od naših narodnih mož, ki so bili po večini pred vojno in skozi celo vojno neizprosno od fušama preganjani, zapirani in internirani in da brani ona vedno in povsod slovenske koristi in pravice.«

Zakaj vsa ta gonja proti SDZ? Samo zato, ker je Slovenska demokratska zveza za vselej razkrinkala bando komunističnih ubijalcev in likvidatorjev; ker je razgalila najpogledno politično komunistično prevaro, kar jih je slovenski narod v svoji zgodovini doživel; ker je razbila tostran železne zavese komunistični teror in ker se s svojimi skromnimi sredstvi

neizprosno bori proti zasužnjenju slovenskega naroda s strani komunistov, ki razkrajajo vse narodne, kulturne in gospodarske tvorne sile ter vrline našega ljudstva.

Vsa ugrabljenja naših sodelavcev, vse strahovanje, vse psovanje komunistov niso zlomila Slovenske demokratske zveze. Vsi poizkusi, da bi jo osvobodili in onemogočili, so klavrno propadli. Ob resničnosti in pravilnosti njenih načel, ob dolednosti in značajnosti njenih prvorobilcev, ob trezni razsodnosti Zvezinih članov in somišljenikov, ki znajo ločiti prave od krivih prerokov in ki vedo, kaj je dobro in kaj je zlo za naš narod.

Tudi za razkrojevalnim delom v vrstah zvezinih članov po tajnih zaupnikih ali kratkovidnih naivnežih so poskusili komunisti sabotirati delo SDZ. Ali tudi ta zahrbtna nizka obrt jim ne gre v klasje.

Zato se, kakor že večkrat komunistični »Primorski dnevnik«, tako

sedaj tudi kominformistično »Delo« zaganja v Slovensko demokratsko zvezo in nekaj številkih, odkar je bil na korejskih poljanskih komunistem krvavo potolčen, da bi tako pomagal pri razdiralnemu delu. Pri tem pa pita svoje čitatelje s tako konfuznostjo, da se čudimo, kako morejo njihovi želodci prebavljati tako konjsko seno. Za SDZ komunistem ostane komunistem, pa naj nosi Stalinov ali Titov pečat.

Slovenska demokratska zveza kot prva začetnica slovenske demokratskega nekominformističnega gibanja na evropskih tleh, veruje v zmago demokracije in svobode, veruje v odrešenje in vstajenje slovenskega in drugih jugoslovanskih narodov, ker veruje v zmago pravice in resnice. Zato se bo borila naprej proti komunizmu vseh vrst do uresničenja tega cilja in končne zmage, čije obrisi se že vidijo na ozorju, pa naj komunisti in njihovi vidni in nevidni pomagači še tako cvilijo!

ZDA preučujejo jugoslovansko prošnjo za pomoč

Jugoslovanski veleposlanik Vladimir Popović je izročil ameriški zunanjemu ministru Achesonu formalno jugoslovansko prošnjo za 105 milijonov dolarjev pomoči; s tem zneskom bi olajšali pomankanje živih zaradi letošnje suše. Ta formalna prošnja je sledila razgovoru, ki sta ga imela Acheson in jugoslovanski zunanji minister Edvard Kardelj v četrtak.

Na tiskovni konferenci dne 20. oktobra je Acheson na tozadevno vprašanje odgovoril, da bo lahko prihodni teden dal odgovora jugoslovanskemu veleposlaniku.

V svojem dopisu navaja Popović, da je kljub vsem naporom in kljub skrajni omejitvi potrošnje ostal primanjkljaj v vrednosti najmanj 105 milijonov dolarjev, ki ga je mogoče pokriti le z izredno pomočjo od zunaj. Po razgovoru z Achesonom je Popović izjavil, da je to le majhen del škode, ki jo je povzročila v Jugoslaviji suša. To škodo je Kardelj po sestanku z Achesonom ocenil na 600 milijonov dolarjev.

Popović je časnikašem tudi izjavil, da je več meščanov Detroitu poslalo podporne pakete naravnosti v Jugoslavijo kot darilo ameriškega naroda jugoslovanskim naro-

dom, kar so v njegovi domovini toplo pozdravili.

Tudi ameriška ustanova za pošiljanje paketov v Evropo (CARE) je v juniju sklenila pogodbo z Jugoslavijo. Načelnik jugoslovanskega odposlaništva CARE v Beogradu je sporočil, da so v septembru, v prvem mescu poslovanja, razdelili v Jugoslaviji nad 1000 CARE paketov z živili in oblačili.

Mirovni razgovori petih velesil

Politični odbor glavne skupščine ZN je soglasno odobril resolucijo, ki poziva pet velesil, naj preučijo vprašanja, ki zadevajo obdržanje mira in oviranje delovanja ZN.

Odbor 60 držav je odobril resolucijo, ki sta jo predložila Sirija in Iran, potem ko je zavrnil dva poskusa Sovjetske zveze, da se naj imenuje kitajska komunistična vlada med silami, ki naj bi se posvečevale. Razgovori bodo torej v smislu resolucije med petimi stalnimi člani Varnostnega sveta, to so: Združene države, Velika Britanija, Francija, Kitajska in Sovjetska zveza. Resolucijo je odobrila tudi glavna skupščina ZN.

Archibald Laurence Lyall novi načelnik zavezniškega obveščevalnega urada

»Demokracija« in z njo vred demokratski Slovenci v Trstu, Primorju in na Goriškem toplo pozdravljajo novega načelnika Zavezniškega obveščevalnega urada. Polkovnik Lyall pozna Slovence že iz svojega službovanja v Beogradu in na Koroškem ter upamo, da bo v Trstu spoznal naše ljudstvo še boljše. Videl bo, da imamo toplo srce do odkritih prijateljev in nas bo razumel, saj je podedoval sam srčno dobroto od svoje blage matere, ki je bila ena izmed najprijateljnejših javnih delavk na socialnem polju in je za svoje delo prejela najvišja priznanja.

Kdo je Archibald Lyall? Rojen je bil leta 1904 v ugledni, stari angleški družini, posejal najprej Westminster College, nato pa New College v Oxfordu. Po pridobljeni filozofski in pravni diplomiji je stopil v javno službo in bil kot attaché dodeljen angleškemu veleposlaništvu v Beogradu (1940-1941). Med vojno je služboval na Srednjem Vzhodu, v Italiji in Avstriji, leta 1946 kratek čas v Trstu in bil nato imenovan na odgovorna mesta v angleškem vojskem sodnem dvoru v Nemčiji.

Polkovnik Lyall pa je spoznaval svet že pred vojno na dolgih potovanjih v najoddaljenejših deželah sveta. Iz tega časa je več njegovih potopisov, vendar nas Slovence še posebno zanimajo njegova opažanja po slovenskem svetu: »Balkan Roads« (»Pot po Balkanu«) in njegova knjiga o Rusiji. Razen tega je Archibald Lyall spisal vrsto jezikoslovnih študij, ki pričajo o njegovem globokem zanimanju za narode, ki jih je spoznal ob blizu. Skratka, Zavezniška vojska uprava bi težko našla bolj poklicanega moža za izredno važno vodilno mesto obveščevalnega urada, v katerem pristojnost spada tudi skrb za kulturna vprašanja naše dežele.

Institut za slovansko filologijo

Na seji tržaškega občinskega sveta od 17. oktobra je bila na dnevnem redu izvolitev zastopnika tržaške občine v upravni svet tržaške univerze. Občinski svetovalec SIDZ dr. Agneletto je uporabil to priliko, da je pred volitvijo naslovil na bodočega zastopnika tržaške občine v upravnem svetu univerze poziv, naj se na naši univerzi ustanovi institut za slovansko filologijo (jezikoslovje).

Dr. Agneletto je naglasil, da ni bila tržaška univerza ustanovljena samo za Trst ali za blivšo tako imenovano Julijsko krajino, ampak tudi za tržaški vzhod. Tržaške univerze je morala biti po zamisli njenih ustanoviteljev kulturna vez med italijanskim narodom in slovenskim svetom. Ta funkcija pripada danes bolj kot kdaj koli tržaški univerzi. Zato je prvi korak za doseg tega cilja ravno ustanovitev instituta z vsemi stolicami za slovansko jezikoslovje, ki bo po speševal medsebojno kulturno zblizanje med Slovanci in Italijani. Vse važnejše univerze na italijanskem polotoku imajo že take institute, zato je nujno potrebno, da ga dobi tudi tržaška univerza kot glavno posvetno žarišče Svobodnega tržaškega ozemlja. Zato je dr. Agneletto pozval bodočega zastopnika občinskega sveta v upravnem odboru tržaške univerze, naj stori vse, da se na tržaški univerzi ustanovi takoj institut za slovansko filologijo, ki bo univerzi v največji ponos.

Pri tem bodi naglašeno, da se italijanski svetovaleci niso protivili priporočilu dr. Agneletta. Za zastopnika občinskega sveta v upravni komisiji univerze je bil nato izvoljen župan Bartoli, ki je izjavil, da bo podpiral ustanovitev predlaganega slovanskega instituta.

Z velikim zadovoljstvom pozdravljamo zamisel ustanovitve slovanskega instituta na tržaški univerzi. Zato pozdravljamo tudi pripravljenost v italijanski strani, da zamisel uresniči. Naj nam bo to je dovoljeno, da izrazimo še eno misel. Za časa najhujše nacionalne borbe med Nemci in Slovenci na Stajerskem je imel Gradec svoj slovanski inštitut ali, kakor se je tedaj imenoval, seminar za slovansko filologijo. Na čelu tega seminarja je celo v narodnostno tako vnetem Gradu stal Slovenec Matija Murko, a Pejsker, Vondrah in drugi, vsi Slovani, so bili predstavniki ruske, češke, poljske, srbohrvatske in bolgarske filologije. Zato moramo odkrito naglasiti, da brez naših profesorjev, profesorjev Slovanov ne vidimo možnosti uspešnega delovanja slovanskega instituta. Institut mora postati žarišče aktivnega sodelovanja, za tako sodelovanje morajo pa v njem biti predstavniki slovanske filologije in to je za tak zavod »conditio sine qua non«. Slovanski institut brez Slovanov bi bil propagandna ustanova, ne bi pa mogel biti znanstveni zavod, dostojen velike univerze.

teljica z dolgoletno prakso v baletni in plesni umetnosti.

V šolo se lahko vpisajo otroci obeh spolov od prvega razreda osnovne šole dalje. Pouk narodnih plesov pa je namenjen srednješolski mladini obeh spolov.

Poseben tečaj ritmične telovadbe bo za otroke od treh let dalje.

Vpisovanje v šolo: vsah dan, razven v torkih in petkih, od 5. do 6. ure popoldne v društvenih prostorih v ulici Machiavelli 22-II.

Družbici »šentjakobskih mater«

»Primorski dnevnik« je dne 24. okt. objavil odprto pismo z naslovom: »Gospodu Stuhncu, župniku v Dolini.«

Lažljivo odprto pismo, ki ga tičovski šentjakobske matere objavljajo na račun zavednega slovenskega duhovnika, je v celoti osodbe vredno in je podobno norcem, ki mečejo kamne navpično, da jim potem padajo na glavo... Delovanje napadenega dolinskega g. župnika je znano mnogim. Vemo, kako je deloval v Trstu, vemo, kako je bilo v Sežani in kako je sedaj v Dolini. Vemo, da je zaradi italijanskega šovinizma veliko trpel med nami v Trstu. Prav za prav smo za njega zvedeli šele takrat, ko so ga izgnali iz Trsta! Dejstvo je, da so takrat šentjakobski storili vse, da bi se temu duhovniku storjena krivica popravila. Takrat, 1. 1945, je še držalo, da so hotele vse šentjakobske matere brez izjeme skupno z možni pomagati preganjanemu Slovcu. Takrat smo še pošiljali nekoristna skupna pisma in jih po večini odpravili. Toda sedaj po petih letih Titovega terorizma se je vse spremenilo! Če bi se zgodilo, da bi si tuji državljeni še danes preganjali slovenske duhovnike, koliko slovenskih komunistov in njihovih pomagačev med »šentjakobskimi« materami bi se zganilo?! Resnici na ljubo povemo, da so vsa akcija v korist napadenega duhovnika l. 1945 vodile odločne in zavredne kršanske šentjakobske matere.

Iz tega odprtega pisma »šentjakobskih« mater še danes izglada, da je bil imenovani duhovnik »za vas«. O, ve drobne glavic! Vprašajte vendar Sežance, ki jih je veliko na Tržaškem! Sele v Sežani, kamor je bil pregnan gospod potem poslan, je začel svoje pravo duhovniško delovanje. Vprašajte Sežance, kako in kaj je deloval »za vas«! No, če je šel gledat pionirske igre pačkov, s tem, v letu 1945, pač ni potrdil komunizma... »Matere od Sv. Jakob«, v svojem javnem lažnivem pismu tudi pripovedujete »navljico«, da je danes večina Dolincev voščena katoličanskega mišljenja. Samo to vam svetujemo: gotovo pojdite v Dolino pripovedovat to veliko novico. Toda prej poglejte, kdaj pelje prvi avtobus iz Doline proti Trstu... Tržičan

Tržaška stvarnost

(Nadaljevanje s prve strani)

žaskih kazatah, ki so jo zagrešili, ko so od cesarja Leopolda I. izvaljali lažne prepričave (Valzor je rekel: »per mendaciter expostulata«), ne more iti preko dejstva, da se je tudi v pripadnikih teh »kazata« kljub umetno poitalijančeni imenom pretakala slovenska kri.

Brez Slovanov ne bi Trst imel pomorstva, niti prekomorske in levaninske trgovine, niti ladjedelstva, ki je do prihoda Italije služilo le domačim potrebam, danes pa služi za izvoz, niti bi imel onih zavarovalnic, prvih na naši celini, ki jih je Italija sedaj velikodušno Trstu vzela.

Ali se Italijani niso še naveličali antišambiriranja po pisarnah zadnje zunanje politike, ali ne uvidevajo, da so po tolikih neuspehih prizadevanjih in po neuspelem plebiscitu od 12. junija 1949 izgubili trdna tla pod nogami? Ali jim ne zadošča Daviesovo opozorilo, po katerem se jim itak dopušča nadzorstvo nad upravo in sodstvom v Trstu, in da se glede področja B morejo okoristiti z izmenjavo prebivalstva, kot da bi se prebivalci Pirana in Kopra mogli kar tako premeščati v naše kraje? Ali jim ni dovolj dokaz, da je zahodni svet po škandalih s tihopalstvi in zlorabami Marshallovih daril ter po nedavnih kokalinski aferi v toliko spregledal moralno ozadje italijanskih mahinacij, da jim je Dayton mogel naravnost očitati gospodarsko zlorabljanje, posredno pa izrabljanje v namene nacionalno-politične monopolizacije? Ali jim ni jasno, da je istrsko trpljenje plod lahkomumnega italijanskega slepomišljenja z mirovnimi pogodbami?

Naj se torej že enkrat iztrezijo, naj poslušajo svoje boljše vesti in naj si bodo končno na jasem, na

kateri strani so oni in na kateri smo mi. Oni so za vzpostavitev nezdravega monopola, za egoistično priskrbovanje tujeja truda, za onemogočenje ozdravitve kontinenta. Njihova politika bo onemoglo Avstrijo prignala v naročje Nemčije, v drugo »Anschlusse« in bo ustvarila ozračje nastila, laži in korupcije, skratka ozračje, v katerem cvetije strupeni sadovi tihopalstva in izsiljevanja. Mi smo za svobodo, ustvaritev evropske skupnosti, esnovane na enakopravnosti, za neodvisnost in varnost vseh srednjeevropskih narodov, zato da se omogoči razvoj duha evropske vzajemnosti in da se odstrani nevarnost, ki je že povzročila dve svetovni vojni. Naj nepristranski opazovalci presodijo, kaj je boljše in bolj zdravo, kaj bolje odgovarja splošnim koristim evropske skupnosti in ne le koristim neke katerije.

In ko se bo to objektivno ugotovilo, ker se mi za razliko od Italijanov ne bojimo resnice in zdrave presoje, ko se bodo pojmi do dobra razčistili, za kar se mi vedno trudimo, ali se bo tedaj še mogel najti v Evropi človek pri zdravi pameti, ki ne bo imel razumevanja za našo nezalužno bedo?

To naj uvidijo Italijani in naj v tem za bodočnost Evrope svečanem trenutku spoznajo neizprosni korak zgodovine. Mi iščemo sporazuma z njimi, iščemo zdravega sodelovanja in skupnosti in ničesar drugega! Vse to pa edino v okviru Svobodnega tržaškega ozemlja, t. j. področja A in področja B, ali pod pogojem, da se jima Italija odreče brezpogojno, svečano in nepreklono. Italija in Jugoslavija naj se z veličastno gesto evropske vzajemnosti odrečeta politiki, klj je lahko eni in drugi samo škodljiva, razen tega pa tudi samo ovira prerojenju Evrope. A. D.

Po padcu komunistične prestolnice v Koreji

Padec komunistične prestolnice v Koreji pomeni zlom severnokorejskega odpora proti zmagovitim silam OZN. Skoro ni več sledov organiziranega vojaškega odpora! Tu pa tam se komunisti še borijo, s čimer le podaljšujejo gorje, v katerega so tako nesmiselno vpleli svoj miroljubni narod.

V zadnjih dneh se pa komunistične čete predajajo kar trumoma. V enem samem dnevu so našli 26.000 ujetnikov. Število ujetnikov pa močno presega 100.000. Ujetim komunistom se prav dobro godi v posebnih demokratskih prevzgojevalnih šolah. Pri tem pa je treba poudariti, da bežeče komunistične vojaške enote brezvestno in zločinsko ubijajo ameriške ujetnike in jih nato sežigajo, da bi jih ne spoznali.

Mac Arthur je odklonil poziv južnokorejskega predsednika Singman Rheja, da bi mu dovolil vladati tudi nad severnim delom Koreje. Mac Arthur je prevzel severno Korejo pod lastno upravo in ustanovil posebno vojaško upravo, ki bo deželo vladala po navodilih OZN. OZN bo odredila čas in način zedinjenja severne in južne Koreje v urejeno demokratsko državo.

V nedeljo vsi v Nabrežino!

KER BODO VPRASANJA, O KATERIH SE BO NA NEDELJSKEM SHODU V NABREŽINI RAZPRAVLJALO, IZREDE VARNOSTI GLEDE NA SEDANJI POLOŽAJ V SVETU IN GLEDE NA STANJE SVOBODNEGA TRŽAŠKEGA OZEMLJA, JE V INTERESU VSAKEGA SLOVENCA IN SLOVENKE, KI HOCE BITI POUČEN O NAŠI BLIŽNJI BODOČNOSTI, DA SE SHODA UDELEŽI! ZATO VSI NA NEDELJSKI SHOD V NABREŽINO!

Jezikovni tečaji SPM

SPM začne v novembru s tečaji angleškega, nemškega, ruskega in francoskega jezika za začetnike in naprednejše.

V primeru zanimanja bo tudi te-

čaj slovenskega jezika za starejše in tudi za našo mladino, ki še posebej italijanske šole.

Prijave: vsak dan od 10. do 12. ure v društvenih prostorih v ulici Machiavelli 22-II. Telefon 62-75.

Filmski prosvetni večer v Plavjah

SPM priredi dne 28. t. m. ob 20. uri filmski prosvetni večer v Plavjah na prostem. Na sporedu so izbrani prosvetni filmi. Predstava bo na prostem. Za primer slabega vremena predstava odpade. Dostop prost.

Baletna šola SPM

SPM odvarja v začetku novembra baletno šolo, ki bo gojila klasični, moderni in karakteristični balet ter narodne ples.

Tečaj bo vodila strokovna uč-

Okrožni odbor Slovenske demokratske zveze v Nabrežini vabi na

JAVNI SHOD

ki bo v nedeljo, 29. oktobra ob 15. uri v kinodvorani v Nabrežini

Dnevni red:

1. Občinske zadeve nabrežinskega okrožja
2. Na pre-omu političnih dogajanj v svetu in doma
3. Gospodarski vzpon in bodočnost Svobodnega tržaškega ozemlja.

Odbor Slovenske demokratske zveze za nabrežinsko občino

»American National balet« v Trstu

»American National Balet« priredi v petek 27. in v soboto 28. oktobra dve predstavi v občinskem Verdivjevem gledališču. Tržačanom se tako nudi redka prilika, da spoznajo sodobno baletno umetnost, ki je v Evropi na zatonu.

»American National Balet« je največja ameriška in svetovna baletna skupina, ki vnaša v svojo tehniko najboljše baletne izsledke zadnjega desetletja.

Prikladj nam bo razen prizorov iz ameriškega življenja in folklorne tudi neka tradicionalnih prikazov baletne klasike.

Boljševiška hvaležnost

Korejska vojna je ponovno razkrila »hvaležnosti« kremenjskih mogotcev nasproti svojim zvestim petokolonskim oprničnikom. Te hvaležnosti so stare partijske gardo neprijetno razočarale že v času prvem komunističnem porazu v španski državljanski vojni. Takrat so premagani španski komunisti škali in naši zavetje v batjuški Rusiji zase in za številne španske otroke.

O tej boljševiški hvaležnosti se je v prvih dneh letošnjega oktobra razpisal španski republikanski general »El Campesino«, ki je v treh daljših prispevkih v pariškem dnevniku »Le Figaro« s pomočjo republikanskega odličnika Juliana Gorkina, odkril svetovni javnosti najbolj tragično poglavje španske zgodovine od inkvizicijske dobe dalje.

Janičarske metode ugrabljanja otrok so se uveljavljale že med samo špansko državljansko vojno. Ko so se Frankovi vojniki polastili severnih predelov Španije, so umikajoči se komunisti evakuirali za seboj številne španske otroke in učiteljice ter vse skupaj odposlali v Sovjetijo, da bi na ta način — kakor so naglašali — špansko mladino rešili pred vojnimi grozotami in da bi se učiteljstvo seznanilo s sovjetsko vzgojo, ki so ji komunisti po vsem svetu prepevali tako slavo. Vse do popolnega poraza španskih republikancev — tako pravi »El Campesino« — so v Rusiji ravnali s španskimi otroki in učiteljstvom po človečevskih načelih, ker je španska republikanska vlada redno plačevala visoko vzdrževalnino.

Leta 1939 — nadaljuje republikanski general — pa so prišli za učiteljstvo in otroke begunce težki dnevi. N.K.V.D. (sovjetska Ozna) jih je pričela obdolževati trockizma, odtirala je otroke od svojih učiteljic, od katerih so jih nad 30 odst. pozaprl v zloglasne zapore Lubianke v Moskvi. Ostalo učiteljstvo so nagnali kot pomožne delavce v sovjetske tovarne. Od zapornikov so nekatere postrelili, druge pa deportirali.

Za časa nemškega napada na Sovjetsko zvezo so zadnje ostanke španskih beguncev potaknili po koncentracijskih taboriščih v Kokandu, Taškentu, Samarkandu, v Alma Ata, v Tiflisu itd.

19. marca 1942 je v Tiflisu iz četrtega nadstropja svojega stanovanja »skočila« na ulico José Diaz, generalni tajnik španske komunistične partije. General »El Campesino« pravi, da ni bil kos raznim korumpiranim funkcionarjem Kominforme: Manuilskim, Dimitrovim, Togliattijem, Martyjem, Gattwaidom in Pjeckom, ki so kovali zakon. Mož, ki je v soglasnosti z Negrinom in Alvarezom del Vayo odposlal v Moskvo zlato Španske narodne banke, je bil živa pričča umiranja španskih beguncev, posebnih otrok, od tuberkuloze in lakote. Take priče pa v Sovjetski zvezi niso zaželjene.

Meseca avgusta 1939 — pravi general »El Campesino« — so iz Moskve odpotovali v Mehiko trije znameniti španski komunisti: Martinez Carton, komunistični poveljnik v španski državljanski vojni, fanatik in surovež; Puentes iz San-

tanderja, politični komisar divizije Lister in Alvarez, ki je to mesto zavzemal za njim. Puentes je leta 1937 odpotoval v Moskvo na poziv N.K.V.D. Po svojem povratku v Španijo — pravi general »El Campesino« dobesedno — je kot sodelavec poveljnika Carlosa J. Contrerasa, agenta G.P.U. od l. 1928 dalje, bil udeležen pri sto in sto eksekucijah. Nekaj mesecev pred odhodom v Mehiko so Puentesa skrbno in skrivaj izurili za N.K.V.D. na neki dačji, oddaljeni 45 km od Moskve. Dodaja pa, da se je pod psevdonimom Carlos J. Contreras skrival sam Vittorio Vidali, sedanjí šef tržaških kominformistov.

Carton, ki je bil vodja misije, je nosil s seboj seznam političnih osebnosti, za katere je bilo ukazano pripraviti umore. Puentesu je bila zaupana tehnična plat zadeve, Alvarez pa je bil samo sodelavec. Po dopetku v Mehiko je trojica imela nalogo seznaniti se s tajnimi inštrukcijami Carlosa J. Contrerasa (Vidalija), dolgoletnega delegata Kominterne in G.P.U. v Mehiki, ki je točno poznal vse borbene mehiške in španske komuniste.

Seznam, ki ga je prinašal Martinez Carton, je vseboval kakih dvajset imen: Leon Trocki, Carlo Tresca, Julian Gorkin, Hans Kahle itd...

Carlo Tresca, italijanski anarhist, je padel po revolverjskih streljih v New Yorku meseca januarja 1943.

Le zelo redki španski begunci so se na intervencijo tujih poslaništev vrnili iz Rusije l. 1947.

Zadržali smo se pri prvem obdobju »boljševiške hvaležnosti«, da smo osvežili spomine, ki bi jih mnogi radi pozabili.

Drugo poglavje hvaležnosti so izkazali boljševiki komunističnim petokoloncem in njihovim otrokom v Grčiji. Usoda teh rdečih bojovníkov in njihovoga zaroda čaka še razkritja s strani kakega prijatelja generala Markosa in tudi ta usoda ne bo drugačna od razočaranj španskih beguncev.

Koreja je izkrvavela. Kremelj ji je pomagal s poveljem za napad, nato pa jo je pustil na cedilu. Kako bodo končali severno korejski komunistični kaporioni po begu v Sovjetijo, ni težko uginiti. Ista »boljševiška hvaležnost« čaka brez dvoma tudi komunistične generale v Indokini, ko bo zaključena zadnja runda.

Boljševiška hvaležnost je dosledna v malem in v velikem. Spominjo naj se je tisti mnogostevilni »mecenja«, ki so reševali in še »rešujejo« svoja premoženja, svojo čast in svoja življenja s pitanjem boljševiškega moloha. Spominjo, pa naj se je tudi komunistični »sanjači« avtomobilov, vil, služb, oblasti in funkcij tudi tu pri nas, ker le na ta način jim bo prihranjeno razočaranje španskih, grških, korejskih in drugih rdečih beguncev v bodočnosti. K tem lahko pristajemo tudi one bivše Titove zvestobarje, ki so se polakomnili kominformistične kaše in preživljajo danes v Pragi in Bukarešti sovjetsko begunstvo.

Boljševiška hvaležnost je pač azijska čednost!

Tudi v CK ni vse v redu...

Tovariš Babič je pisal pred kratkim članek, ki ga je probčila »Voce di Trieste«, v katerem se je zavzemal za »nevturalistično linijo«, ki je tako pri srcu Titu.

Članek je vzbudil veliko nezadovoljstvo med voditelji njegove uboge KP v Trstu. Na seji CK, ki je bila nekaj dni po objavi tega članka, je prišlo do burne debate, v kateri so člani zahtevali, naj se Titova KP tu in v Jugoslaviji jasno opredeli: za Stalina ali za Trumana, ker tako ne gre več naprej! Trdil so, da gospodarski položaj, v kateri se nahajata Jugoslavija in področje B, ne dovoljuje več slepomišljenj in da je zato nesmiselno govoriti o kakršni koli »nevturalistični« ali »tretji« poti.

Vesti, ki prihajajo iz Jugoslavije, potrjujejo, da ta pozav ni omejen je na Trst, ampak da se isto dogaja v Zagrebu in Ljubljani. O biskovalci zagrebškega velesejma, ki niso imeli oči uprte samo v to, kar so prikazovali v prostorih velesejma, ampak so predvsem opazovali, kaj se dogaja izven teh prostorov, znajo marsikaj povedati o tem vprašanju...

Nekaj o sv. Nikolaju..

Ne mislimo govoriti o svetniku, ki nosi igrače in jabolka našim najmlajšim, hočemo spregovoriti o kopalšču sv. Nikolaja pri Kopru. Vsem je znano, da služi to kopalnišče titovcem v glavnem zato, da tu nabirajo te uboge laške lire, ki so še vedno v primeri s Titovim denarjem skoro zlata valuta, čeprav samo prav malo veljajo.

Spomladni je neka tržaška tvrda ponudila vojaški upravi v Kopru 15.000.000 za najem tega kopalšča za letno dobo. Pametni ljudje so svetovali raznim »raslom« pri Vojni upravi, da denar sprejmejo, posebno, ker so dobro poznali vse vrline »planirane ekonomije«. A rasi Vojne uprave so predlog odbili, ker so bili prepričani, da bodo sami več zaslužili.

Na koncu sezone so naredili račune: bruto izkupiček znaša 10 milijonov lir... Torej namesto 15 milijonov lir čistega zaslužka, 10 milijonov bruto izkupička. Zahvala za ta velik uspeh gre tovarišu Koptarju, ki sicer ni bog ve kako več ekonomist, a je zato Karljev prijatelj. Zadosten vzrok, da mu ne bo treba odgovarjati.

RAVNICA V REZIJU. — G lavni trg z župno cerkvijo

Ženitovanjski običaji v Reziji

Kako se seznanja mladina

Potem voščijo tudi drugi, vsi, ki so šli k poroki, rekoč: »Bog vam povrni pri drugem kraju, ker ste poklicali nas! Bog vam daj mir med vama!«

Po starem so po sv. opravilu (poroki) šli vsi svatje k »ofru« in darovali na oltar. Sledila je sv. maša. Po maši so sredi cerkve peli »Miserere« in »De profundis« za rajne sorodnike ženineve in nevestine. Zunaj cerkve so vsi voščili srečo mlademu paru.

Imajo navado, da poroki sledi kratka južina, nato pa se takoj odpeljejo v Videm k Mariji Materi milosti (»Madonna delle Grazie«). Zvečer pridejo nazaj in gredo na ženinov dom. V Učejji je navada, da gredo po poroki na dom ženinov. Hiša je odprta. Nevesto sprejme mati in tudi oče. Jo pobožajo, objamejo, poljubijo in ji voščijo, rekoč: »Bog vam daj fortunno, vse to dobro, zdravje, ne se kleti, in vse dobro!« Mati da nevesti dar.

Ženitovanjska gostilja se imenuje pri Rezijanih v Stolnici: »možina«. Na »možini« med jedjo tudi pojo. Da lahko jedo vse jedi, prosijo za dovoljenje nevesto.

To prosijo v pesmi:

»Lipa ma nevesta, razleze dolo sća (tja) nebe, libretat ti nan dejta«

Jedo zgoraj v izbi. Ko se nevesta po poroki poslovi od rodnega doma in se odpravlja na ženinov dom, ji čede zapojejo poslovilno pesem, ki se glasi:

»Lipa ma nevesta, te lepo pozdravim. Lep je moj novič. Te prosim, ke sem ti dala mojo hčera, da bi jo ne strepecel (uničil).«

Ko se nevesta odpravlja na ženinov dom, pojejo:

»Lepa ma nevesta, Bog ti daj no dobro uro, dobro minuto, dober den, kē ti ta greš od naše hiše, Bog ti daj no dobro pota«

Genjiva je pesem, ki jo pojejo v imenu neveste:

»Lipa moja mama, prav žalostno je moje srce, od vas ločiti se.

Preljubi moj oča, prav žalostno je moje srce, od vas ločiti se.

Preljube moje sestre, prav žalostno je moje srce, od vas ločiti se.

Preljubi moji bratri, prav žalostno je moje srce, od vas ločiti se.

Maj (nikoli) ne bom zabila od moje hiše stopice...«

Sledi prošnja k materi, očetu, sestram, bratom, naj tudi oni nje ne pozabijo. Včasih zapojejo v Stolnici v nevestinem imenu naslednjo poslovilno pesem:

»Sčöli se znajo stopice, tu, ke hodila lipa ma! Kak' den, lepi den to bil, ke sma se poročila! Lipa naša mater jokala, ke nan htjericjo prodala!

Novica naša je rekla: »Ne stajte jokati, mati ma, ke jaz sen bila destenena za matrimonio!«

»Ne maj te bomo zabili, ke rüde (zmeraj) v to hišo tjemo prit.

Lipa, lipa mamina. Jaz sem vas zapustila. Maj se ne bomo zabile. Z Bogom, z Bogom, mamina; smo se tjele rüde (vedno) dobro. Maj se ne bomo zabile, sin ke (dokler) lopata no pikon ny (naju) ne zakrije.«

Ko se razhajajo od možine, pojo tudi to-le pesem:

»Lipa mama, mamina, kako lüpo ste me učila na tem svetu, ko sem jaz še mala bila.

Lipa mama, mamina, kak' lüpo ste me učila, ko sem jaz v školo hodila.

Lipa mama, mamina, kak' lüpo ste me učila, hoditi k mise. Kako ste me lüpo učila, da sem devantala (postala) kri-stjana.

Dopo mati ma, maj vas ne bom zabila. Rečün Van ven, rüde (zmeraj) Van čen raciónje retjet (Zmeraj bom mislila na vas.)

Doto peljejo na dom po poroki po dveh dneh. Peljejo jo bratje in sestre nevestini. Če gre nevesta v drugo vas, naredijo »sinovja« (fantje) »oportona«, drevo potegnejo čez pot. Ženin mora plačati, dati za vino. Če gre ženin drugam, pa čede naredijo »oportona«.

Po osmih dneh spet pokličejo botre na ženinov dom. Tudi očeta, mater, botrino, brate in sestre. (Gradivo prispevala 70 letna Domenika Serna iz Stolvice ter Antonio Siega iz Učejje.) (Konec)

Ferry Bükvič

„BREZDOMCI“

ROMAN

Ta zajedni roman — obsega namreč kar 552 strani — prikazuje osvobodilno boje prekmurskega ljudstva proti madžarskemu okupatorju med zadnjo vojno, kakor jo je doživljal mlad človek s te slovenske periferije, neobtežen s političnimi fiksnimi idejami in pododvanimi ideološkimi kompleksi slovenske sredine. Zaradi te ideološke neobteženosti in svojstvenosti okolja, v kolikor zadeva pokrajino in ljudi, je roman nekaj posebnega v povojnem slovenskem slojstvu. Izšel je že l. 1948 v Avstriji, vendar pa še ni doživel resne ocene, v kolikor mi je znano, čeprav bi jo zaradi svoje zanimivosti zaslužil.

Če bi hotel Bükvičev roman oceniti z nekaj besedami, bi rekel, da ima veliko oblikovnih hib (ker je pač delo začetnika), a v vsebinskem oziru predstavlja prijetno presenečenje. Predvsem se spotaknemo pri branju ob grobe jezikovne napake. Dosledno uporabljamo pr. germanizem »odpasti se« namesto »ugajati« in podobno. Sloj je večkrat površen, psihologija pa pomankljiva. Kar pa se tiče romantike in srečnih naključij, bi ga mogli primerjati z marsikaterim

Dumasovim romanom, posebno v drugem polovici dela, ko prikazuje Matove in Honkine pustolovščine. Pri vsem tem pa mu moramo priznati, da je napisan tako iskreno in napeto, kakor tega že dolgo nismo vajeni v slovenskem slojstvu, an da ga ni mogoče odložiti, dokler ga človek v dušku ne prebere. To pa je odlika, ki odtehta marsikatero oblikovno napako. Človek si samo želi, da bi mladi pisatelj se pisal, ker polnokrvnost njegovih junakov in zlasti junakinj ter epičnost dogajanja dokazujeta izreden pripovedni talent.

Pisatelj je delo posvetil dragim sošolcem in prijateljem, ki so darovali kot protiokupatorski borec »po 6. aprilu 1941 svoja mlada življenja za stvar človeštva in za resnično svobodo svoje domovine...« V. J.

Knjiga je na prodaj tudi v Trstu pri upravi »Demokracije« v ulici S. Anastasio l-c in v knjigarni Stoka v ulici Milano. Cena: 800 lir.

Širite „DEMOKRACIJO“

Pri slovenski časti

Z bridkostjo v srcu je Anica polagala v lonec knjižico za knjižico, da bi vsaj ti izvodi slovenskega slojstva ostali oti v slovenski, Šimenkovi zemlji, če bodo res vse druge slovenske knjige hitlerjevci v tovarnah premleli ali požgali... Kakšni časi! V grobovih se morajo obračati slavni slovenski velmožje: Prešeren, Levstik, Stritar, Jenko, Jurčič, Gregorčič, Aškerc in drugih nebroj, ko nad njihovimi gomilami bobni trd korak oholega tujca, krutega sovražnika slovenskega imena in slovenske domovine...

Ob Cankarjevem Na klancu, Hlapcu Jerneju in njegovih pravici, Podobah iz sanj je skoz Aničino dušo švignila boleča misel: oh, ta večer klanec trpljenja za ubogi slovenski narod! Ali res ni in ne bo nikoli zanj pravice? Kdaj bo slovenski narod dospel do lepih, svetlih podob življenja?

Tudi ob Župančičevih V zarje Vidove in Cicanu in ob Finžgarjevem romanu Pod svobodnim soncem je Anica zajokala. Zarje slovenske in svoje bodo slovensko sonce, kje je to? Morda še globoko v črni noči! Bo li sploh Slovincem kdaj zasnil dan, ko mu bodo Cicananovi božji kovački nakovali, če ne že zlat, pa vsaj srebrn čas?

Za slojstvom sta Vinko in Anica stlačila v lonec še nekaj zgodovinskih knjig, zgodovinskih prič za slovensko zemljo in slovensko pravico. Zadnja knjiga pa je bilo sv. pismo nove zaveze v dveh zvezkih. Tudi to knjigo sta potisnila na vrh, da bi božja beseda bila slovenskemu pismenstvu, slovenski kulturi v črnih loncih, usmiljen varuh.

Tedaj se je zunaj na vasi razlegel obupen vik in jok.

»Kaj se je zgodilo?« sta sestra in brat planila k oknu. Vinko se je skoz okno sklonil daleč ven in zazrl, da se pri tretjem sosedu, pri Jožekovih, gnete dokaj ljudi in stoji tam neki avto. Stekel je pogledat na cesto.

Pred Jožekovimi, domom primorskega begunca Cirila Pertota je stal oni črni policijski avto z geštapovci ter s Čiporjem in Rahukom. Mimoidoči ljudje so se s strahom ustavljali in kar drevneli, da se na ubogega Cirila, ki je po prvi svetovni vojni, ko mu je oče padel v Galiciji, mati begunka pa umrla v tujini in ga siroto pustila samega, vali sedaj še no vo gorje. Morda je pa pomota in ne kanijo vendar preseliti Cirila Pertota, ki se je kot priden železniški delavec spraval k Jožekovi kajži in si z Jožekovo Trezo, hčerko edinko, komaj dobro začel ustanavljati družino!

Vinko je priteknel prav tisti hip, ko so geštapovci tirali iz prikleta čez prag ven na dvorišče mlado, nosečo ženo Trezo s tremi otroki: s sedemletno Liziko, petletnim Nacekom in triletnim Cirilčkom. Dečica se je držala matere za roke in krilo in iz grlice jokala. Treza je obupno ihtela in vekala:

»Jezus, Jezus! Usmilite se vsaj uboge dečice! Ljudje božji na cesti, pomagajte nam!«

»Still und vorwärts!« se je drl ob njej črni geštapovec z mrtvaško glavo na čepici.

Takoj za Trezo z otroki sta dva geštapovca z napatim samokresom tirala zgaranega moža Cirila s popotno culo. V rjuho zavito obleko je vlekel s seboj. (Do 50 kilogramov je je bilo dovoljeno vzeti.) Kot grah debele solze, vroče solze so mu obilno teklo po licu in padale na tla. Njegov obraz je bil podobno prežalostni božji mantri Kristusovi na starih križih.

Zunaj pred pragom ob studentu je Ciril, kot da mu je mlado cvetoče drevje krog hrama, ki ga je bil sam zasadi, vliho poguma, divje pogledal krog sebe, odvrigel culo s hrbita in zarjul:

»Hudiči peklenški, ne pojdem od doma, tudi če me ubijete!« V hipu se je vrgel preko cule na tla in z obema rokama grabil za les hišnega praga.

Geštapovca sta ga začela brcati s škornji in tolči s pestmi in divje sta vpila nadenj:

»Mrcina! Boš vstal? Naprej!... Le čakaj, ti vrag, ti pes slovenski!«

Treza je ob tem pogledu kriknila in se, pustivši otroke, zagnala v pretepajoča geštapovca:

»Zverine, zverine! Kaj vam je storil moj mož, kaj vam je storil naš oče? Ne pojdemo zdoma! Tu doma ostanemo, tudi če nas zdaj pobijete! Zverine, zverine!« Brez moči je dvigala slabotni roki in pehala v geštapovca, da bi obranila moža.

Iz prestrašenega in tarnajočega ljudstva na cesti se je pogumno zagnala na podstenje, naravnost v Čiporja in Rahuka, postarna Zelenkova Tunika. Vsa razkačena je dvignila roke in zažugala:

»Vidva, vidva, satana, imata to na vesti! Vesti sploh nimata, satana! Kaj vama je storil ubogi delavec Ciril Pertot in njegova družina, da jih sredi božjega dneva trgate od obeda? To majceno, nedolžno dečico, ubogo nosečo ženo in Cirila, človeka, ki je živel in živi le svoji težki železniški službi, ki je s krvavimi žulji temu nizkemu hramu prigrisporil za družino njivo, travnik in kravico... Bog, pravični, Bog v nebesih naj vaju trdo udari! Kaj delata ta greh?«

Čipor in Rahuk sta kot zdvijana zločinca, ki jima soseda obuja vest, postarni Zelenkovi z obema rokama mašila usta in jo porivala v plot:

»Tiho, baba! Mi že vemo, kaj delamo! Pertot je Primorec in vsi Primorci so hujskali k odporu zoper Hitlerja... Še tebe, baba, naložimo, če ne boš brž tiho!« Butnila sta jo v plot, da se je revica opotekla in zvrnila.

(Se nadaljuje)

Vesti z Goriškega

Pritožbe proti begunskemu uradu IRO v Gorici

Ze več časa slišimo razne pritožbe proti begunskemu uradu IRO, ki ima svoj sedež na korzu v Gorici. Najhujše so pritožbe zaradi prehrane, ki je mnogi stari in bolni ne prejemajo, čeravno so priznani kot begunci. Naj navedemo nekaj primerov. Neke stranka, žena v visokih letih, je po velikem prizadevanju prejela mesca julija pismo od pristojnega urada IRO, da ji je priznana gmotna pomoč, ki jo bo prejela od določene časa naprej. In vendar ni ta stranka do danes še ničesar prejela. Nasprotno trdijo na navedenem begunskem uradu IRO v Gorici, da ta stranka sploh ni sprejeta ali izvoljena, kot oni pravijo, za pomoč od strani begunske organizacije.

V drugem primeru se je dogodilo, da je bila stranka sprejeta za pomoč in jo je nekaj mesecev tudi prejela. Potem pa so ji pomoč ustavili, češ, da stranka ni bila sprejeta ali izvoljena za pomoč organizacije. Proti temu se je stranka pritožila in po dolgem čakalju je končno prejela odgovor, da je bila sprejeta za pomoč organizacije že od leta 1949. Kdo pa bo plačal zastanke in zakaj tej stranki ne nakažejo zopet pomoči?

V tretjem primeru imamo zopet staro ženo, ki se ji godi otna krivica. Bila je sprejeta za pomoč organizacije in je nekaj časa pomoč prejela v gotovini. Nato so ji to pomoč ustavili, češ, da sploh ni bila sprejeta v organizacijo. Seveda se je pritožila na pristojno mesto in po dolgem času je sedaj prejela odgovor, da je bil njen primer ugodno rešen že mesca angu-

sta 1949, to je že prej, ko so ji bili pomoč v gotovini ustavili. Sedaj pa ji gorški urad na korzu sploh zanika celo veljavnost pisma, ki ga je potrebna žena prejela od šefa »Eligibility Office« g. R. L. Gesnerja iz Bagnoli.

Danes smo prisiljeni spregovoriti našo besedo v obrambo pravic teh nesrečnih beguncev, ker je pritožba že prevelika. Mednarodna organizacija za pomoč beguncem je bila ustanovljena zato, da se olajša težki položaj nekaterih beguncev, zlasti starih in bolnih. Je torej karitativna organizacija, ki po svojih pravih priskoti vsakomur, ki ima določene pogoje, za pomoč.

Kakor smo že večkrat prejeli zagotovilo in pojasnilo, ima vsak begunec pravico do pomoči v gotovini, prav gotovo pa v primeru starosti in bolezn. Kar naenkrat pa to pravilo na gorškem uradu IRO-a ne velja več in odočitev je v rokah ene same osebe, ki tudi v najbolj kričečih primerih zavrne prošnjo za pomoč. Zato je čas, da se takim razmeram napravi konec.

Z begunci je treba tudi ravnati z usmiljenim srcem in ne s trdo besedo, saj so vendar nesrečni ljudje, ki so jih vojna vihra in njene posledice pahnila v nesrečo, da so morali svoj rojstni dom! Kdor se ne čuti zmožnega za pravilno ravnanje z begunci, naj raje gre po poti, ki jo je že marsikdo ubral...

Na žalost moramo beležiti tudi dejstvo, da delajo krivico tudi zdravnikom, ki so se prvi žrtvovali za begunce. Sedaj so ti zdravniki nekomu na poti! Zakaj?...

ki jo je užival v svoji mladosti v rojstnem kraju in da bi se kmalu vrnil v prenovljeno pravo domovino.

Obvezni pregled prašičev

Goriška občina sporoča, da bo odslej pregled prašičev za domačo uporabo na domu posameznih lastnikov. Zato morajo vsi, ki nameravajo klati prašiče za svojo uporabo, prositi občinskega živinozdravnika za to dovoljenje. Živinozdravnik bo skupno z lastnikom določil dan in uro za tozadevni pregled.

Za inženirje

Inženirji, italijanski državljani, ki imajo izpite iz fizike, se lahko prijavijo za strokovne tečaje za specializacijo v telekomunikacijah. Tečaj bo trajal približno sedem mesecev. Nakazali bodo tudi mesečne štipendije za manj premožne in brezposelne.

Vsa potrebna navodila in pojasnila daje Ravnateljstvo pokrajinskega poštnega urada v Gorici.

„Esuli“ so izgubili dobrega skrbnika

Te dni je umrl v neki kliniki v Turinu inž. Blagio Buongiovanni, ki je bil več let ravnatelj UNRRACASAS, t. j. tistega oddelka mednarodne organizacije UNRRA, ki je gradila hiše in razna poslopja. »Esuli« v Goriški površini so otipljivo občutili važnost te organizacije, saj jim je zgradila kar pet vasi samo v Goriški pokrajini. Za slovenske begunce pa ni bilo prostora v teh vaseh.

Rupa

Dopisnik »Soček« iz Peči naj si nikar ne belí glave z ugibanjem, kdo je dopisnik »Demokracije« iz Rupe, ker je pravi pristni domačin. Kar se pa izdajalec tiče, naj si dobro zapomni, da so že daleč za nami časi, ko je bil izdajalec in hlapec vsakdo, ki ni trobil v komunistični rog. Za nas stranka, pa če je tudi komunistična fronta ali pa D.F.S., ni narod in tudi nikdar ne bo!

KMETIJSTVO

O KRMLJENJU

Zaradi dolgotrajne suše imamo letos zelo pičel pridelek krme, kar dela nam kmetom, posebno ko pomislimo na bližajočo sezono zimo, nemalo skrbi, zato je nujno potrebno, da si že sedaj napravimo nekaj načrt, kaj in kako ukreniti.

Predvsem moramo izrabiti še ta čas pred mrazom, da izkoristimo prav vsa zelena krmo, kar nam jo polje in travniki nudijo, pokladajmo živini zelena koruzna stebila, zeleno murvino, figovo, trino listje, iz gozda pa jesenovo, hrastovo, bukovno in še kakšno drugo listje.

Kot zimska krma pridejo v poštev: seno, detelja, otava, slama, koruzna stebila in k temu še dopolnilna močna krmila: otrobi razne tropine (orehove, sezonske itd.), koruzna moka itd., krmska pesa, repa, buče, sol, kladno apno in melasa.

Zivina potrebuje za prehrano dnevno 2-3 kg dobrega sena na vsakeh 100 kg teže. Precenimo torej količino sena, otave in detelje in primerjamo jo s številom živine ter dnevi prehrane do pomladi, pa bomo ugotovili, ali bomo imeli zadosti krme, odnosno koliko nam je bo primanjlovalo. Pri tem bomo seveda upoštevali prihranek na krmi z uporabo slame, koruznih stebel, koruznega listja (ki pa mora biti očiščeno od prašnih las in morebitnega froda), posušeno listje sadnih ali gozdnih dreves, ter močnih krmil, s čimer zmanjšamo seveda obrok sena.

Ako bomo na ta način ugotovili, da nikakor ne uspeemo prehraniti živine čez zimo, ne da bi morali dokupiti krme, bomo ukrenili po naši najboljši uvidenosti, to je ali bomo krmo dokupili ali pa bomo določeno število živine prodali. Svetujem pa izrecno vsakemu, ko pride do zaključka, da ne bo imel zadostne krme do pomladi, in da ne misli dokupiti krme, naj ne pusti živine stradati, zato da jo bo preživel do pomladi. Tu je predvsem nečloveško, je pa tudi nam v škodo. Namreč zaradi pomanjkljivega krmljenja nam živina shruša in s tem izgubi na teži in na ceni! Zato jaz vsakomur svetujem, da v takem primeru takoj proda kakšno glavo živine, kakor je pač potrebno za uspešno prehrano do pomladi. — Prodati

Števerjan

V nedeljo 22. t. m. se je poslovila od nas domačinka gospa profesorica Viktorija Komjančeva iz ugledne Komjančeve družine in žena g. odvetnika dr. Lojzeta Vogriča. Oba odhajata v soboto 28. t. m. v Združene države Amerike, ker je gospod odvetnik begunec z vso svojo družino.

Gospa profesorica Viktoriji smo Števerjanci dolžni hvaležnosti, ker nam je v času zadnje vojne šla mnogo na roko s tem, da je marsikoga rešila iz rok Nemcev in s svojim odličnim nastopom pripomogla, da so Nemci bili manj grozni in kruti. Skrnela, branila nas je in nam tako prihranila mnogo gorja in škode. Toda tudi njo so Nemci zapirali in se je komaj rešila pregnanstva v taborišče v Nemčiji. Slednjejo so jo mesca maja 1945 zaprli Titovi komunisti in jo odvedli v Ljubljano v zapore, iz katerih se je rešila, ker ji niso mogli dokazati ničesar hudega. Toda, ko se je nahajala v Ljubljani v zaporih in smo mi zvesti demokrati in narodnjaki pobirali podpise za zahtevo, naj jo izpustijo domov na svobodo, domači komunisti in njihovi podrepani svojega podpisa niso hoteli dati, čeravno so bili tudi oni deležni njene dobrote v času nemškega divjanja v naši vasi.

Da bi gospa profesorica Viktorija, ki jo vsi iščemo in poznamo za vsestransko poštenjakinja, bila srečna na potovanju čez široki Ocean in v novi domovini, dokler se še bolj srečna ne vrne s svojim možem v naše mile, lepe kraje!

Naše delo na polju

Če smo pri trgatvi ločili zelene in gnile jagode od zdravih in zrelih ter smo v kleti uredili vse, kakor zahteva umno kletarstvo, bo vino brez napak in bolezn.

V sadovnjaku začnemo drugo polovico oktobra s presajanjem. Ovijemo dreve z lepimi pasovi. Odstranimo vse nepotrebne veje in po možnosti drevje poškrpimo z močno raztopino modre galice. Če nimamo drugega gnojila, zalijmo drevje vsaj z gnojniko, kateri dodamo na sto litrov 2 do 3 kg superfosfata in 2 do 3 kg 40 odstotne kalijeve soli. Ko nastopi slana, nehamo živino goniti na pašo, da se izogneemo napenjanju in pri breji živini zvrženju.

Poziv Dobrodelnega društva v Trstu

ZIMA JE PRED VRATI! REVNI ROJAKI POTREBUJEJO NASE POMOCI!

Gospo in gospodinj, pogledjte še enkrat po omarah in kotih, morda se kje še valjajo kosi obleke, perila ali obutve, ki ste jih že zavrgli, pa bi zdaj na zimo prav prišli kot prijetno darilo mnogim potrebnim rojakom.

VSAKO DARILO JE DOBRODOSLO!

Revni starši naših dijakov nimajo denarja, da bi jim lahko preskrbeli prav vse drage šolske knjige. Pogledjte, če morda ne leži katera pozabljena v kotu, ker jo ne rabijo več vaši sinovi in hčere. Kako prav bi prišla! Isto velja za druge slovenske knjige, ki tudi leže nerabljene po omarah, medtem ko čita naša mladina — ob pomanjkanju dobre slovenske knjige — tujo, kvarno navlaško. STORILI BOSTE NAJLEPŠE NARODNO IN SOCIALNO DELO, ako se boste spomnili revne mladine!

Darove sprejema SLOVENSKO DOBRODELNO DRUŠTVO v Trstu - ulica Machiavelli št. 22-II.

DAROVI

Od zadovoljstva, da je g. dr. A. Sfiligoj zopet med nami, daruje K. C. iz T. L. 1.000 za Uršičev sklad.

Odgovorni urednik: dr. Janko Jež
Tiska:
tiskarna »ADRIA«, d. d. v Trstu

Mizarji kmetovalci podjetniki! deske smrekove, macesnove in trdih lesov, trame in pariete nudí najugodnejše

CALEA
TEL. 90441 TRST
Viale Sonnino, 24

Radio Trst II

NEDELJA, 29. oktobra: 9.00 Kmetijska oddaja. — 11.30 Aktualnosti. — 12.00 Od melodije do melodije. — 13.00 Glasba po željah. 15.00 Cronin: »In Jupiter se smeje«. — 18.30 Oddaja za najmlajše - »Začarani grad«. — 20.00 Odlomki iz Smetanove opere »Prodana nevesta«. — 21.00 Z domače knjižne police.

PONEDELJEK, 30. oktobra: 19.00 Zdravniški vedež. — 20.10 Operna glasba. — 21.00 Vokalni koncert baritonista Marijana Kosa. 21.45 Simfonični koncerti - Rahmaninov, Čajkovskij, Borodin.

TOREK, 31. oktobra: 13.00 Glasba po željah. — 19.00 Mamica pripoveduje. — 20.00 Evropski variete. 21.00 Vzori mladini. — 22.00 Simfonični koncerti.

SREDA, 1. novembra: 8.30 Skladbe za orgle, nato Prenos slovensosti Nove dogme iz cerkve Sv. Petra v Rimu. — 12.10 Glasba Griega in Schuberta. — 20.30 Naša šola - predavanje: Mladina se spominja mrtvih. — 21.00 Razpoloženske slike. — 22.00 Simfonični koncert.

ČETRTEK, 2. novembra: 8.15 Ob naših grobovih. — 13.00 Brahmsove skladbe. — 19.00 Slovensčina za Slovence. — 21.00 Radijski oder - Maurice Meterling: »Princeza Maleine«, žaloigra, nato Romantična glasba.

PETEK, 3. novembra: 13.00 Glasba po željah. — 19.00 Pogovor z ženo. — 21.00 Mojstri besede. — 22.00 Čajkovskij: Simfonija št. 4.

SOBOTA, 4. novembra: 13.00 Slovenske pesmi. — 13.20 Salonski kvintet pod vodstvom Ljubivoja Slamiča. — 19.00 Programski pe-riskop. — 20.10 Tirolska glasba. 21.00 Sobotni večer. — 22.00 Glasbeni spored za zaključek tedna.

VDOVEC, starejši, z lastno hišo pri Trstu, delavec, išče znanja z dobro gospodinjjo staro do 50 let. — Ponudbe s sliko na upravo lista.

OPREMLJENO SOBO, po možnosti s souporabo telefona in kopalnice išče ta dve gospodinjci, uradnici. — Ponudbe na upravo lista pod značko »SOBA«.

Drobne vesti

Razstava E. Huberja

Kljub organiziranemu molku italijanskega krajevnega časopisa se je razstava avstrijskega slikarja E. Huberja v Gorici dobro zaključila. Razstavljal je pretekli teden svoje akvarele in oljnatobarvne slike — kakih 40 del — v ulici Morrelli 35. Naslikal je razne motive, prevladujejo pa motivi iz narave v zimi (večinoma so pokrajinske slike njegove ožje domovine), ki imajo skrivno privlačno silo, zlasti za naše ljudi, ki so bolj vezani na lepoto gorskih vasi in zimskih pokrajin kot na mlačno življenje po benških kanalih. V sliki namiznih rob — ena najlepših — je dokazal vso svojo umetniško moč pri izbiri barv, ki se tako naravno prelivajo, da ima človek vtis, da vidi pred sabo vazo pravih svežih cvetic.

E. Huber je pač umetnik, ki zasluži vso pozornost tudi gorškega občinstva. Čudno se nam zdi, da ga je italijanski tisk tako dosledno prezrl, ko je drugače ves poln slavo- pevov ne le italijanskim umetnikom, ampak tudi Huberjevemu sonarodnjakom — članom »legend-referata«, ki so bili že parkrat gostje gorške AGI. Morda pa »jugend-referata« in AGI ne zasledujeta tistih kulturnih ciljev, ki so mero-dajni za Huberjevo umetno udejstvovanje.

Seja mestnega sveta

Po večmesečnem odmoru bo 9. novembra zopet javna seja gorškega občinskega sveta. Dnevni red še ni znan, predvideva se pa kljub temu, da bo udeležba precejšnja, ker bo verjetno tudi na dnevnem redu kakšna zanimiva politična točka. Zeleli bi le, da bi se gorško občinstvo na sejah bolj dostojno obnašalo.

Večerni tečaji

To jesen se je priglasilo nepričakovano veliko fantov k večernim tečajem. Gorško didaktično ravnateljstvo je odprlo osem takih tečajev. Doberdob pa je skoraj prekosil Gorico, saj ima kar sedem tečajev. Ti tečajji, ki so s slovenskim učnim jezikom, bodo gotovo veliko pripomogli k splošni izobrazbi naših fantov.

Zopet ubežniki

Vrsta nesrečnih ljudi, ki zapuščajo svoje domove in polja, se še vedno ni končala. Zadnje dni se je zopet zateklo v Italijo precejšnje število naših ljudi, ki so med sužnostjo in domovini in brezdomstvom v mrzli tujini raje zbrali poslednje. Če pomislimo, da so celih pet let čakali in upali, da se bodo razmere v Jugoslaviji le ublažile in so se danes odločili za ta korak, ki je dostikrat korak v temo, če ne

že naravnost smrti v objem, potem moramo priznati, da je Titov režim še vedno isti, kot je bil v začetku in da ga vsa nesebična ameriška pomoč verjetno tudi tako kmalu ne bo spremenila. Ljudje ne beže zaradi gospodarskega poloma, saj vedo predobro, da je tujina mlačna, ki reže črni kruh, ampak predvsem zaradi neznošnih političnih in socialnih razmer. Če bi bilo v Jugoslaviji le malo več splošne svobode, bi danes gospodarsko Jugoslavija ne bila na tleh. Če bi bil kmet še gospodar svoje zemlje in bi res vriskal — kot poje pesem — od veselja, da gre delat na svoje, bi bilo danes v Jugoslaviji gotovo več kruha. Toda te svobode ni! Kmet je le še mrtvo število in stroj, ki dobi le toliko, kolikor nujno potrebuje, da ne omanje sredi dela.

Ko bo režim spremenil svoje gospodarske in politične sisteme, bo lahko pustil nezastražene meje, nihče ne bo zapuščal svoje prelepe domače zemlje!

Odmevi aretacije dr. A. Sfiligoja

Velesencjeni gospod Sfiligoj!

Sprejmite izraze mojega sočutja iz daljne Avstralije. Čital sem namreč v našem lepem listu »Demokracija«, da so Vas italijanska oblastva aretirala.

Vsi tukaj v Avstraliji živeči Slovenci smo presenečeni nad takim početjem rimske vlade. Sam prav dobro vem, kako živite pod Italijani, saj sem dolgo trpel po taboriščih. Mislim, da se me še spominjate, saj sem nekoč celo dobil pomoč od Vas; prav srčna Vam hvala! Sedaj živim že eno leto v Avstraliji in sem srečen!

Sprejmite od mene in vseh slovenskih fantov iz Avstralije pri-srčne slovenske pozdrave!

Ludvik Martineli
Adelaide, 12. 10. 1950.

Slovo

Ta teden zapušča dr. Lojze Vogrič Rim in Evropo ter kot že toliko drugih beguncev odhaja tudi on čez brezmejno morje v daljno Ameriko. V svojem rojstnem kraju, kjer je toliko let sijajno živel, pušča prelepo domačijo — sedaj vso opuščenno in zanemarjeno — in vse sanje in načrte svoje podjetne mladosti. Vse je sedaj prah in pepel... Rojstni slap nima več zanj tiste privlačne sile — okusil je preveč gorka in nevaležnosti prav pri svojih sovaščanih. Težje mu bo slovo od Rima, kjer je pustil grob očeta, ki ga je tako otroško ljubil vse do konca.

Z njim gre vsa družina — nad osemdeset let stara mati, dve sestri in soproga.

Zelimu mu, da bi mu nova domovina nudila tisto nemoteno srečo,

SPOROČILO

Naša tovarna v Milanu nam je dobavila za to sezono ogromno količino dežnih plaščev (trenčev) za moške in ženske v vseh modernih krojih in najboljši kakovosti.

CENE BREZKONKURENCNE!

NABAVITI V NASI TRGOVINI, POMENI NABAVITI NEPOSREDNO V TOVARNI.

Cene nekaterih vzorcev:

Dežni plašči	za ženske s pokrivalom iz čiste bombaževine	L. 7.000
Dežni plašči	za moške iz čiste bombaževine	" 8.500
Dežni plašči	za moške s pokrivalom iz bombaževine »makò«, podloga v istem blagu	" 10.500
Dežni plašči	iz nepremočljive svile	" 11.800
Dežni plašči	za ženske s pokrivalom iz bombaževine »extra makò«, podloženi z istim blagom	" 14.500

Magazzini del Corso

Trst - Corso, 1 - Galleria Protti

KRZNAARSTVO

Velika izbira najmodernejših modelov vseh vrst iz domačih in inozemskih krzen po ugodnih cenah

KRZNAARSKA DELAVNICA PINTO

TRST, ul. Fabio Severo 20-I. - telefon 25-522

Ogled zaloge brezobvezen! Strokovna izdelava zajamčena!

URARNA UL. ROMA 19 ZLATARNA

VELIKA IZBIRA, PO ZARES KONKURENCNIH CENAH/ LASTNA DELAVNICA. KUPIM IN ZAMENJAM ZLATO, SREBRO IN DRAGULJE

NECCHI novi model B U

NA OBROKE

za vezenje, krpanje, obšivanje lukenj, prišitje gumbov, čipke, cikcakaste šive. Vsa dela se izvršujejo brez okvirja. Pouki za vezenje brezplačno.

SIVALNI STROJI na Industrijski tok za čevljarje in krojače. PRODAJA NADOMESTNIH DELOV. RADIOAPARATI najboljših znamk pri

TULLIO

TRST - ul. C. BATTISTI št. 13
Tel. 65-33 - TRZIC, na Korzu